

Výsledky zošľacht'ovania valašských oviec s použitím plemena lacaune na PD Predmier.
 RNDr. Milan Margetín, PhD. – VÚŽV Nitra – pracovisko Trenčianska Teplá
 Búšovská Drahuša; Stanislav Taška – PD Predmier

V súčasnosti už niet pochybností o tom, že rozhodujúcim produkčným zameraním chovu oviec na Slovensku je a bude produkcia mlieka a mäsa. Tento trend jednoznačne potvrdzujú aj štatistické údaje (Borecká, 2004). Ak by sme mali kriticky posúdiť perspektívy mliekového resp. mäsového programu v chove oviec na Slovensku, väčšina chovateľov by sa pravdepodobne priklonila na stranu programu mliekového (produkcia mlieka a mliečnych jahniat), a to nielen s ohľadom na súčasnú ekonomiku chovu. Za tento program hovorí predovšetkým tradícia ovčieho mliekárstva na Slovensku. Viacerí chovatelia oviec stoja však stále pred dilemou, či svoj chov udržiavať na báze čistokrvnej plemenitby alebo prejsť na doporučované formy pozmeňovacieho kríženia, ktoré zabezpečujú spravidla rýchlejšiu rast úžitkovosti. Toto sa týka hlavne plemena cigája (C) a zošľachtená valaška (ZV), pretože pri plemene merino (M) sa ukázalo ako nevyhnutnosť výrazne zmeniť jeho produkčné zameranie, čo prakticky nie je možné zabezpečiť len s využitím čistokrvnej plemenitby. Na základe poznania svetového genofondu špecializovaných dojných a plodných plemien, pri zohľadnení ich špecifík v úžitkových i adaptačných charakteristikách, navrhli Margetín et al. (2000) za najvhodnejšie plemená na zošľacht'ovanie ZV a C oviec dve dojné plemená s vysokou plodnosťou, a to plemeno lacaune (LC) a východofrízske plemeno (VF). Cieľom programu je zvýšiť pri bahniciach predovšetkým produkciu mlieka, pri zachovaní obsahu základných zložiek, čiastočne zvýšiť plodnosť bahníc a zlepšiť intenzitu rastu jahniat.

Tab. 1 Odhady priemerov (LSM) skutočnej, priemernej dennej a normovanej produkcie mlieka bahníc v závislosti od ich genotypu.

Ukazovateľ	n	Produkcia mlieka		
		skutočná (v l)	priemerná denná (v ml)	normovaná (v l)
Priemer		135,6	1022,5	165,0
Štandardná chyba		31,76	233,30	37,82
Variačný koeficient	576	23,43	22,82	22,92
Minimálna hodnota		57,8	432,9	64,9
Maximálna hodnota		369,5	2446,9	407,4
Genotyp				
Zošľachtená valaška (1)	416	133,9	1009,6	159,9
ZV x LC (12,5% LC) (2)	10	141,5	1065,1	168,9
ZV x LC (25 % LC) (3)	98	151,5	1140,2	180,9
ZV x LC (37,5 % LC) (4)	14	163,6	1219,8	194,4
ZV x LC (50 % LC) (5)	18	172,8	1295,6	206,9
ZVxVFxLC * ² (6)	12	169,7	1273,6	203,5
Významné rozdiely		1:3,4,5,6+++; 2:5,6++; 3:5+	1:3,4,5,6+++; 2:5,6+; 3:5+	1:3,4,5,6+++; 2:5,6+; 3:5++

*² ZVxVFxLC = 25,0% VF 25,0% LC

Program zošľacht'ovania sa realizoval v tomto roku na Slovensku vo viacerých šľachtiteľsko – experimentálnych chovoch (ŠECH) a biologický materiál, najmä plemenné barany sa v súčasnosti využíva v mnohých úžitkových stádach. V ŠECH boli a sú vytvárané, v súlade so zámermi 1. etapy zošľacht'ovacieho programu, rôzne typy krížencov valašských

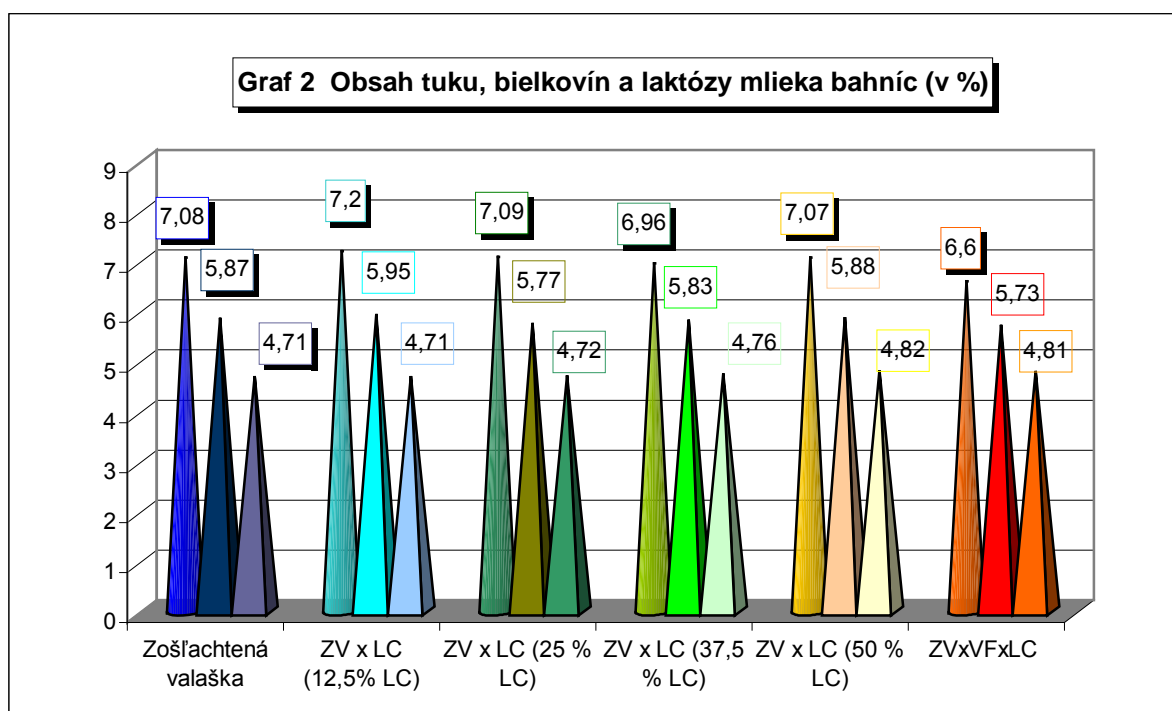
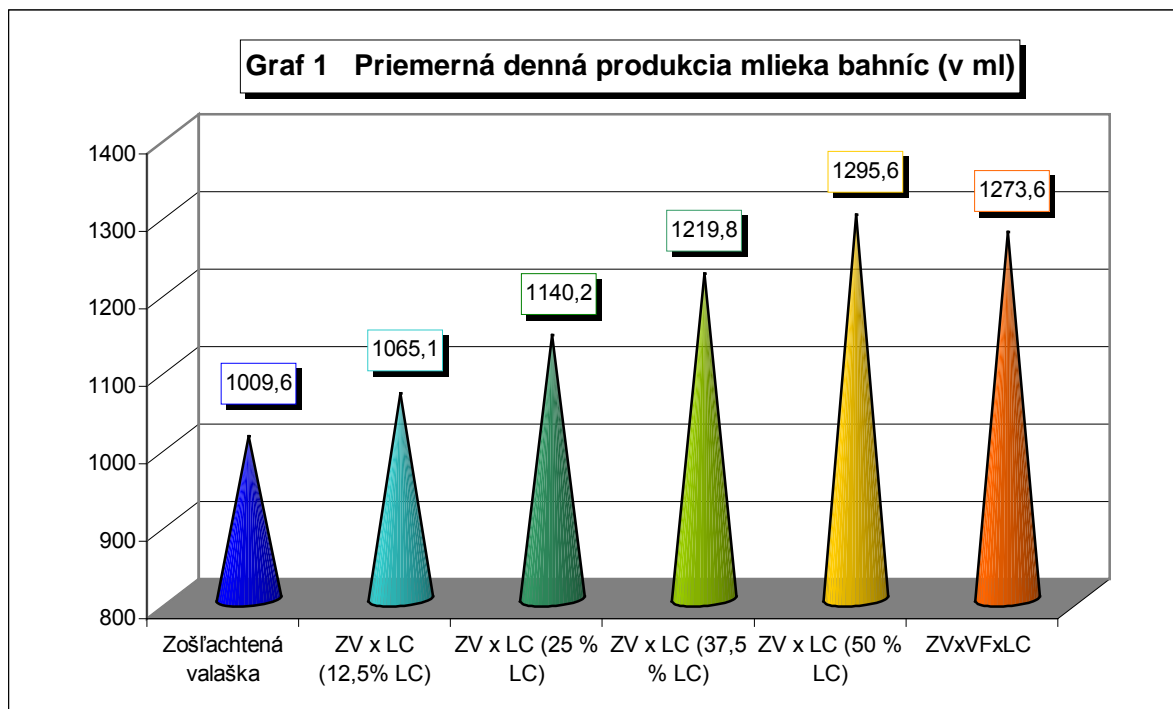
a cigájskych oviec s rôznym genetickým podielom zošľacht'ovacieho plemena LC, v menšej miere plemena VF. Cieľom tejto etapy je komplexne porovnať a posúdiť produkčné a reprodukčné ukazovatele rôznych typov krížencov a na základe takejto analýzy navrhnuť ďalší postup šľachtenia.

Jedným z prvých ŠECH, ktoré sa zapojili do uvedeného zošľacht'ovacieho programu bol chov oviec na PD Predmier – farma Súľov. Prvé čistokrvné barany LC boli v tomto chove použité už v r. 1997, neskôr boli v plemenitbe použité aj barany s genetickým podielom LC a VF plemena. Pod odbornou gesciou Výskumného ústavu živočíšnej výroby – pracovisko Trenčianska Teplá sa v tomto chove už od r. 1998 realizuje zošľacht'ovací program. V súčasnosti sa nachádzajú na PD Predmier krížence ZV oviec s rôznym genetickým podielom zošľacht'ujúcich plemien LC a VF. Vedenie poľnohospodárskeho podniku má od samého začiatku o program záujem. Jeho snahou je vytvárať pre všetky kategórie krížencov také chovateľské podmienky, aby sa mohol ich vyšší genetický potenciál v plnej miere manifestovať. Týka sa to aj technologických systémov ustajnenia a dojenia (obr. 1, 2, 3).

Výsledky

Na základe spracovaných údajov z kontroly úžitkovosti oviec na PD Predmier za r. 1998 až 2003 i vlastných pozorovaní, môžeme považovať zošľacht'ovací program za úspešný a sľubný aj do ďalších rokov. Podstatné je, že u doteraz vytvorených kríženiak ZV x LC sa výrazne zvýšila produkcia mlieka v porovnaní s čistokrvnými ovcami ZV (tab. 1). Pritom ovce všetkých hodnotených genotypov boli chované v rovnakých chovateľských podmienkach a podmienkach výživy. Ako je zrejme z tab. 1 krížanky vyprodukovali významne viac mlieka za skutočnú i normovanú laktáciu. Najvyššiu normovanú produkciu mlieka (prepočítanú na 150 dňovú dojnú periódu) mali krížanky s 50% genetickým podielom dojných plemien (v oboch prípadoch cez 200 l). Priemernú dennú produkciu mlieka nad 1 liter možno hodnotiť tiež veľmi pozitívne (graf 1). Pri kríženkách s vyšším genetickým podielom zošľacht'ujúcich plemien bola priemerná denná produkcia mlieka takmer 1,3 litera. Z tab. 1 a aj grafu 1 je evidentné, že so zvyšujúcim sa podielom zošľacht'ujúceho plemena resp. plemien, sa takmer lineárnym spôsobom zvyšuje aj produkcia mlieka, pritom krížanky s 50% podielom LC majú asi o 30% vyššiu priemernú dennú produkciu mlieka ako čistokrvné ZV bahnice. Priemerná denná produkcia mlieka čistokrvných ZV bahníc pritom nie je v tomto chove nízka (1009,6 ml). Dôležité je, že pri kríženkách je iba nepatrne horšie zloženie mlieka (graf 2), najmä bielkovín a následne aj obsahu beztukovej sušiny a sušiny. Rozdiely medzi genotypmi boli však štatisticky nevýznamné. Nižší obsah bielkovín je plne vykompenzovaný podstatne vyššou produkciou mlieka. Napriek tomu chceme pri selekcii klásť dôraz aj na zloženie mlieka, aby sme sa vyhli prípadnému zhoršovaniu výťažnosti syra z 1 litera mlieka.

Popri mliekovej úžitkovosti možno v chove oviec PD Predmier pozitívne hodnotiť aj reprodukčné ukazovatele kríženiak ZV x LC. Veľkosť vrhu početnejšej skupiny kríženiak s 25% genetickým podielom LC (n=110) bola za roky 2000 až 2003 v priemere 1,401 a pri dvoj a trojplemenných kríženkách s 50% podielom zošľacht'ujúcich plemien 1,405 resp. 1,507. Pritom krížanky s týmto genetickým podielom boli väčšinou 1. resp. 2. krát obahnené a možno teda predpokladať, že ich plodnosť sa bude ďalej zvyšovať. Veľkosť vrhu je pritom ukazovateľ, ktorý významnou mierou ovplyvňuje ekonomiku chovu. Stojí za povšimnutie, že aj ostatné reprodukčné parametre (oplodnenosť, plodnosť na pripustenú ovcu) sú pri kríženkách tohto chovu veľmi dobré.

Dobré výkrmové schopnosti a jatočná hodnota produkovaných jatočných (najmä mliečnych) jahniat tiež pozitívne ovplyvňujú ekonomiku chovu. Nami získané výsledky naznačujú, že intenzita rastu jahniat krížencov s 50% a vyšším genetickým podielom LC a VF je významne vyššia ako čistokrvných jahniat ZV (tab. 2, graf 3). Napríklad priemerný denný prírastok hmotnosti (PDP) do odstavu bol pri trojplemenných krížencoch s plemenom VF a LC 270,9 g, pri krížencoch ZVxLC s 50 a 75% podielom LC bol v priemere 254,1 až 258,9 g a pri čistokrvných ZV jahňatách bol PDP iba 241,9 g. Rozdiely boli štatisticky významné v prospech krížencov. Získané údaje o PDP jahniat krížencov a čistokrvných jahniat ZV naznačujú, že geneticky podmienené potenciálne schopnosti krížencov ZV x LC pre lepšiu

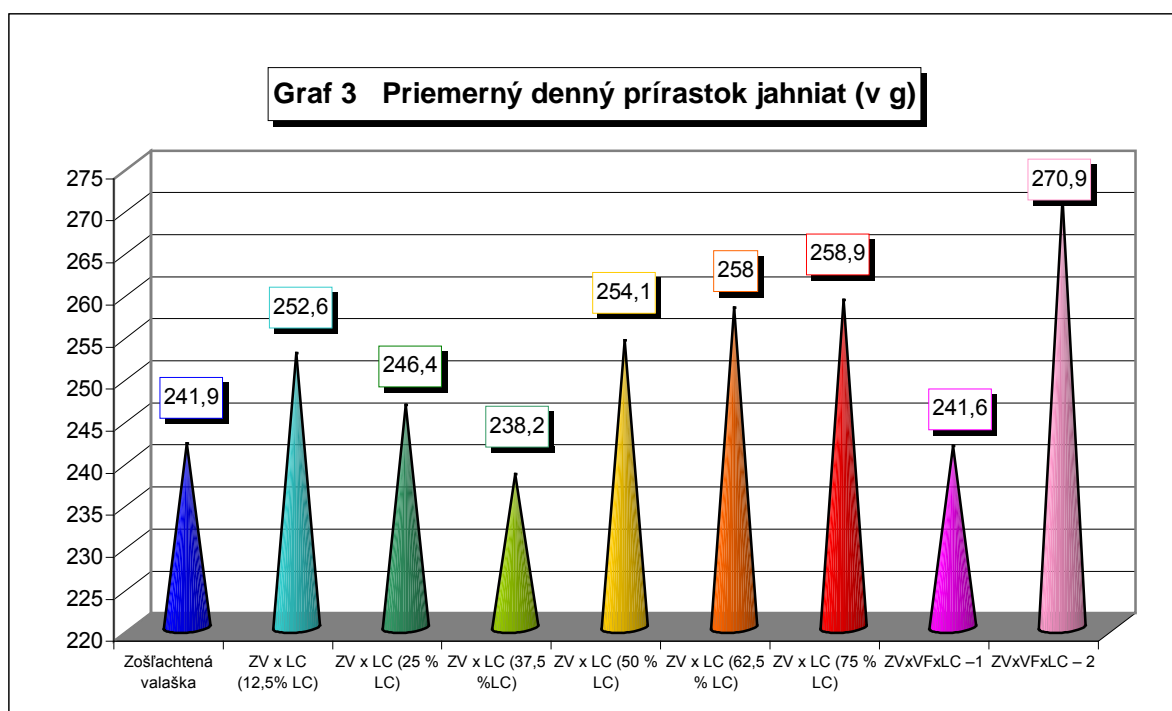
intenzitu rastu sa prejavili aj v chove oviec PD Predmier. Získané výsledky v ukazovateľoch charakterizujúcich intenzitu rastu jahniat sú uspokojivé a dosahujú, až prekračujú plemenný štandard a chovný cieľ čistokrvných ZV oviec.

Tab. 2 Odhady priemerov (LSM) pre hmotnosť a priemerné denné prírastky jahniat v závislosti od ich genotypu.

Ukazovateľ	n	Hmotnosť jahniat pri odstave (v kg)	Priemerný denný prírastok (v g)
Celkový priemer		16,66	241,9
Smerodajná odchýlka		2,141	39,083
Variačný koeficient	869	12,85	16,16
Minimálna hodnota		10,0	115,0
Maximálna. hodnota		28,0	449,0
Genotyp			
Zošľachtená valaška (1)	520	16,53	241,9
ZV x LC (12,5% LC) (2)	12	17,01	252,6
ZV x LC (25 % LC) (3)	54	16,75	246,4
ZV x LC (37,5 %LC) (4)	21	16,26	238,2
ZV x LC (50 % LC) (5)	133	17,17	254,1
ZV x LC (62,5 % LC) (6)	49	17,34	258,0
ZV x LC (75 % LC) (7)	12	17,66	258,9
ZVxVFxLC - 1 ^{*1} (8)	48	16,45	241,6
ZVxVFxLC - 2 ^{*2} (9)	20	18,37	270,9
Významné rozdiely		9:1,3,4,8++; 1:5++; 5:8,9+;1:6+	9:1,4,8++; 1:5++; 1:6+; 6:8+;3:9+

*¹ ZVxVFxLC - 1= 25,0% VF 12,5% LC

*² ZVxVFxLC - 2= 25,0% VF 25,0% LC

Záver

Na základe doteraz získaných výsledkov v šľachtiteľsko – experimentálnom chove PD Predmier, môžeme realizáciu zošľachtovacieho programu oviec ZV s plemenom LC a VF plne doporučiť aj v iných chovoch (najmä chovoch úžitkových). Tento náš názor opierame aj o výsledky získané v tomto chove v r. 2004. Podľa údajov Štátneho plemenárskeho ústavu Bratislava dosiahli v r. 2004 pri kríženkách so špecializovanými plemenami LC a VF v priemere produkciu mlieka na bahnicu 192 litrov a pri čistokrvných ZV ovciach 160 litrov. Priemerná veľkosť vrhu bola pri kríženkách 1,442 a pri čistokrvných ZV bahniciach 1,309. Podobné výsledky, hovoriace jednoznačne v prospech krížencov sú aj v iných ŠECH (VÚŽV – ÚH Trenčianska Teplá, PD Belá Dulice, PD Sklabiňa, Agrodružstvo Bystré, Asik s.r.o. Žilina Zástranie, Olšanka s.r.o. Košické Olšany). Podmienkou dosahovania dobrých výsledkov je, aby vytvárané krížence mali zabezpečené adekvátne chovateľské podmienky, najmä v oblasti výživy, tak aby sa ich genetický potenciál mohol v plnej miere realizovať.